

Leven met water in Dordrecht

Samenvatting

Steden staan voor een groot aantal uitdagingen in de toekomst: het waarborgen van de leefbaarheid, ruimte creëren voor recreatie en natuur, tegengaan van de verrommeling van het landschap rondom de steden en het omgaan met gevolgen van klimaatverandering. Daarom vragen we Dion van Steensel, wethouder van de gemeente Dordrecht, de stad waar de zee en de rivier samenkomen, hoe hij tegen de toekomst van zijn stad aankijkt en voor welke uitdagingen Dordrecht gesteld staat.

De grootste uitdaging voor Dordrecht is volgens Van Steensel het omgaan met de gevolgen van klimaatverandering, met name combinatie van zeespiegelstijging en hogere rivierafvoeren. Om dit goed te kunnen begrijpen is het van belang eerst wat meer over de bijzondere geschiedenis van deze stad te weten, volgens Van Steensel. 'Dordrecht en water zijn altijd onlosmakelijk met elkaar verbonden geweest. Dordrecht ligt op een drievierpunt in het meest druk bevaren gebied van Europa. Door de bijzondere ligging in de delta heeft Dordrecht te maken met invloed van de zee en de rivier en daarom hebben we altijd gestreden tegen het water. De stad is heel geleidelijk ontstaan na de Sint Elizabethsvloed in 1421. Telkens werd er een stuk land op het water veroverd en werd er een stuk dijk omheen gebouwd. Als je goed op de kaart kijkt is die oude dijkstructuur ook nog wel herkenbaar.

Op dit moment is de binnenstad een soort badkuip met het ziekenhuis op het laagste punt. Aangezien de stad op een eiland ligt dat ontsloten is door twee tunnels, waarvan de kans groot is dat die in tijden van hoog water niet bruikbaar zijn, en drie bruggen, is de vraag hoe we in de toekomst als het mis gaat bij hoog water van het eiland af moeten komen van groot belang. Daarom kijken we op dit moment of we de oude

dijkstructuur in de stad zodanig kunnen herstellen dat je compartimenten creëert waardoor de stad niet in zijn geheel onder water stroomt.'

Inwoners van Dordrecht in de Binnenstad, die buitendijks ligt, beseffen heel sterk dat ze moeten leven met het water, vindt Van Steensel. De gemeente is ook heel actief om dit naar de bewoners te communiceren. 'De belangrijkste winkelstraat vormt de primaire waterkering in de stad. Dit betekent ook dat het historische centrum dat ten noorden van deze straat ligt in feite buitendijks ligt. Bewoners van het centrum krijgen elk jaar een brief van de gemeente om hen eraan te herinneren dat ze buitendijks wonen. Die brief versturen wij als het stormseizoen weer begint met daarin de datum dat we samen met het Waterschap gaan oefenen met het plaatsen van de vloedschotten bij de deuren om te kijken of het nog werkt. Dat doen we ieder jaar aangezien elk jaar toch weer blijkt dat er mensen zijn die de bevestigingspunten van de schotten verwijderen. Ook de communicatie met de bewoners over de evacuatiemogelijkheden bij overstromingen is heel belangrijk. Het gaat hier buitendijks niet om een veiligheidsprobleem maar om een overlastprobleem en dat vraagt om een andere aanpak. De situatie in Dordrecht is in die zin wel echt anders dan in veel andere

steden. Doordat we in het overgangsgebied tussen rivieren en zee wonen, is de stroomsnelheid heel klein. Dat is een erg groot voordeel. Als het mis gaat, is het acute gevaar veel kleiner aangezien je meer tijd hebt om weg te komen en het niet met zoveel geweld gepaard gaat. Op veel andere plaatsen zijn de stroomsnelheden veel groter. Dit is een belangrijk punt om te benadrukken voor ons omdat we zien dat mensen snel gaan veralgemeniseren.'

Van Steensel vindt het opmerkelijk dat een aantal zaken die in Dordrecht heel vanzelfsprekend zijn door anderen als iets heel bijzonders worden gezien. 'Mensen leven hier in Dordrecht letterlijk met water. De kade stroomt een paar keer per jaar onder water en dan moeten we ervoor zorgen dat de auto's weggehaald worden. Dat proces verloopt heel soepel omdat mensen daar ook wel aan gewend zijn. Bovendien hebben de Haringvlietsluizen er sinds 1970 voor gezorgd dat we veel minder vaak onder water staan dan vroeger. Mensen die de tijd voor de stormvloedkering nog meegemaakt hebben merken het verschil en vinden het soms wel jammer dat de verschillen tussen de waterstanden zoveel kleiner zijn geworden. Zij begrijpen vaak niet waarom er zo over de effecten van klimaatverandering gepraat wordt en relativeren dat veel meer.'

Van Steensel wil dat Dordrecht goed voorbereid is op de gevolgen van klimaatverandering. Volgens hem zullen door verstedelijking en klimaatverandering de komende jaren overstromingsrisico's zwaar meewegen bij de ruimtelijke ontwikkelingsopgave in overstromingsgevoelige gebieden zoals laaggelegen polders en buitendijkse stadsdelen in Nederland. 'Op dit moment is er nog vrijwel geen ervaring met de ontwikkeling van dergelijke gebieden waar het overstromingsrisico expliciet als ontwerpvariabele wordt meegenomen. Samen met verschillende overheden zoals waterschap, provincie en rijksoverheid, private partijen en internationale partners werkt Dordrecht aan een project om woningen en wijken in een buitendijks gebied te ontwerpen dat mag overstromen, zonder dat inwoners risico lopen en waarbij materiële schade beperkt blijft.'

Uit zijn manier van vertellen blijkt duidelijk dat van Steensel dit project een warm hart toedraagt. 'Urban Flood Management gaat uit van de gedachte dat Nederland moet leren leven met water. Wij kijken nu naar de mogelijke gevolgen als zo'n overstroming zich toch voordoet, en richten ons vooral op het beperken van de schade. Tegelijkertijd moet de omgeving aantrekkelijk zijn om te wonen, te werken en te recreëren. Als proefgebied hebben we gekozen voor De Stadswerven in Dordrecht. Dit voormalig industrieterrein, ingeklemd door waterwegen, wordt door de gemeente Dordrecht volledig herontwikkeld. Niet alleen zal naar de toekomst worden gekeken, maar ook wordt inspiratie opgedaan uit het verleden aangezien Dordrecht een eeuwenlange traditie heeft van leven met water. We onderzoeken of een deel van De Stadswerven getransformeerd kan worden tot een woonwijk die bestendig is tegen eventuele wateroverlast. Hiervoor moeten we in de plannen voor gebiedsinrichting en bebouwing rekening houden met de kans op overstromingen. In het project De Stadswerven willen we verschillende typen bouw toepassen. Enerzijds willen we gaan bouwen op terpen die bijna nooit zullen overstromen. Verder willen we vloedfronten creëren die af en toe zullen

overstromen, waarbij we enigszins aangepast zullen bouwen. Daarnaast willen we gebieden creëren waar water als sensatie wordt gezien met echt aangepaste bouw. Die gebieden mogen overstromen. In die laatste gebieden willen we zelfs delen afgraven en de grond die vrij komt gebruiken voor het creëren van de terpen. Op die manier willen we zorgen voor afwisseling en zorgen dat Dordrecht een aantrekkelijke stad blijft om te wonen en te genieten van en aan het water.'

Het klinkt allemaal erg mooi maar toch zijn er nog wel een aantal barrières te overwinnen volgens Van Steensel. 'Het is ongelooflijk waar je allemaal tegen aan loopt als je de diepte in

varen. In een waterwoonwijk ontbreekt die barrière en komen schepen meteen in de huizen terecht. Een ander voorbeeld is de riolering die mee moet bewegen als het huis meebeweegt met de waterstand. Die is nu niet flexibel. Ook is het van belang goed te kijken naar de materialen die je gebruikt in wijken waar water komt. Dat kan gaan tot details als welk type baksteen en voeg je gebruikt. Eigenlijk moet iedereen die iets met het bouwen van een huis te maken heeft mee in een totaal ander concept. De wetgeving hoeft vaak niet aangepast te worden, maar de werkwijze van organisaties wel. Vaak is het ook een kwestie wie waarvoor verantwoordelijk is of wil zijn. Door die technische en bestuurlijke complexiteit is het van groot belang experimenteerimte te creëren om een en ander eens echt in de praktijk uit te proberen.'

Van Steensel is positief over het rapport van de Delta commissie: 'De commissie heeft goed ingezien dat de situatie rond Dordrecht complex is. We zouden het wel fijn vinden als er snel planologische duidelijkheid komt voor wat betreft reserveringen voor waterberging omdat we in het gebied ten zuiden van Dordrecht extra recreatie en natuur willen realiseren. Dit past ook prima als onderdeel in de ecologische hoofdstructuur. Mogelijk wordt in het nieuwe Waterplan dat eind dit jaar verschijnt de normering aangescherpt, zeker gezien de uitkomsten van de Deltacommissie. Dit zou

betekenen dat wij onze dijken zouden moeten verhogen. Aangezien onze belangrijkste winkelstraat de primaire waterkering is waarlangs ook veel monumentale, beeldbepalende panden staan vormt dat ook een grote uitdaging.' ■

“Buitendijks ben je in Dordrecht eigenlijk veel veiliger als het misgaat, want binnen de dijken is het een soort badkuip.”

gaat. Het heeft voor mij als bestuurder ook even geduurd voordat ik daar begrip voor had. In eerste instantie dacht ik dat het toch niet zo moeilijk kan zien aangezien ik het toch zag als een wat andere vorm van een woonboot. Je moet eigenlijk opnieuw uitvinden hoe je de waarde van veiligheid ten aanzien van overlast op een nieuwe manier vormgeeft en welke normeringen daarbij horen. Rijkswaterstaat heeft bijvoorbeeld richtlijnen om de veiligheid van de scheepvaart en de omgeving van de waterweg te garanderen. Eén van die regels is dat er een robuuste dijk aanwezig moet zijn waar schepen als ze bijvoorbeeld uit de koers raken tegenaan kunnen